

Over coöperatieve broedzorg

Door: Marianne van Duuren

Tja, en dan mailt Wilma Schepers je of je een, waarschijnlijk erg interessant, boek wilt recenseren, alleen is de deadline eigenlijk al verstreken en heeft de uitgever het boek nog niet opgestuurd.

Maar je leest de titel, je googelt wat en je denkt, ach, daar maken we even tijd voor, wat een mooi onderwerp en, natuurlijk ook, voor een goede relatie doe je veel. Het boek komt niet op, maar na de valreep op de mat vallen, hoewel, dat is maar figuurlijk gesproken, want dit dikke pakket wordt natuurlijk door TNT overhandigd, want het past niet door de brievenbus. Dik pakket, deadline verstreken? Wordt de spanning voelbaar?

Jazeker, uit de verpakking komt een paperback van bijna 450 bladzijden, 448 om precies te zijn. Enkele dagen de tijd om het tussen de normale werkzaamheden door te lezen, te overdenken en een recensie te schrijven, gaat dat lukken? Die 450 bladzijden worden voor een negende deel ingenomen door 'noten', 50 bladzijden verwijzingen naar relevant wetenschappelijk onderzoek. Een ander negende deel wordt ingenomen door verwijzingen naar de literatuur. Stiekem denk ik dan alweer 100 bladzijden over te kunnen slaan. Niet academisch gedacht natuurlijk, maar gezien de tijdslimiet wel gelegitimeerd? Anderzijds zegt het naar mijn idee wat over de leesbaarheid, veel verwijzingen, veel onderliggend wetenschappelijk onderzoek, veel voor mij onbekend materiaal, ik ben benieuwd.

Op de achterflap, laten we daar maar mee beginnen, de navolgende tekst.

Fascinerend onderzoek naar de evolutie van sociaal gedrag

Heel lang geleden begon een stel mensapen van wie wij afstammen hun jongen

anders groot te brengen dan hun voorouders en andere mensapen, bij wie baby's uitsluitend door hun moeder gedragen, gevoed en verzorgd werden. Het unieke van mensen is dat onze moeders die zorg met groepsgenoten gingen delen, omdat ze er vanwege gewijzigde omstandigheden niet meer in hun eentje in slaagden om genoeg voedsel te vergaren voor zichzelf en voor hun kind. Het gevolg was dat een kind van jongs af aan contact moest onderhouden met allerlei verzorgenden (behalve de moeder in eerste instantie met oma's, tantes, zusters, broers en vaders), hun intenties moest kunnen inschatten en moest zorgen dat ze graag voor hem wilden zorgen. Zo ontstonden nieuwe omgangsvormen, nieuwe manieren van voor elkaar zorgen en nieuwe middelen om elkaar te begrijpen, waaronder het menselijk vermogen om zich in de gedachten en bedoelingen van anderen te verplaatsen. De ontwikkeling van zulke bijzondere menselijke vermogens en hoe die ons duizenden generaties lang in leven hebben gehouden, is het mysterie dat wordt ontrafeld in dit boek. Het boek laat zien dat leefgemeenschappen altijd noodzakelijk zijn geweest bij het grootbrengen van kinderen. De gedeelde kindzorg heeft ons sociaal gemaakt. Een ware eyeopener.

Dit boek is een wetenschappelijke onderbouwing van het gezegde 'it takes a village to raise a child'. Waarbij als belangrijk uitgangspunt wordt genomen dat het onderscheid tussen mens en dier het invoelend vermogen van de mens zou zijn, het vermogen en de wil om de emoties en ervaringen van anderen te delen. Dit zou de grondslag zijn voor veel subtieler gedachtenlezen later in de ontwikkeling van de mens. Het boek start dan ook met de beschrijving van een overvol vliegtuig waarin mensen opgepropt zitten en waarin zij zich toch aanpassen voor zolang de vlucht duurt. Blaffer Hrdy beschrijft vervolgens haar verwachting wat er gebeurd zou zijn wan-

neer in de zelfde omstandigheden een groep mensapen vervoerd zou zijn. Bloederige ledematen, afgebeten oren, vingers of tenen zouden haar niet verbazen.

Van jongs af aan en zonder speciale training identificeren moderne mensen zich met het lot van anderen en zijn zij ongevraagd bereid anderen te helpen en met hen te delen, zelfs als het om vreemden gaat. In dat opzicht zijn wij als mensapen uniek, schrijft Blaffer Hrdy. Blaffer Hrdy betreft in haar onderzoek recente ontdekkingen van evolutionair gerichte psychologen, economen en neurowetenschappers. Haar achtergrond is eveneens breed; filosofie, antropologie, sociologie en primateeskundigheid. En dan zal ik nog zeker niet volledig zijn. Onderwerp in dit boek is de coöperatieve broedzorg, het gezamenlijk zorgen voor het nageslacht en de daarbij behorende vermogens van dit nageslacht om zich zo goed mogelijk te richten op de verzorgers om haar of hem heen om maar zo goed mogelijk verzorgd te worden. En welke waarschijnlijke opeenvolging van gebeurtenissen kon ertoe leiden dat mensapen, die voorheen nooit gezamenlijk voor hun jongen hadden gezorgd en ze van voedsel hadden voorzien, coöperatieve broedzorg ontwikkelden? En wie waren er dan bij betrokken en in welke vorm? Blaffer Hrdy gaat hier uitgebreid op in. Een interessant onderwerp voor de kinderopvang, maar mogelijk nog interessanter om te bezien waar het dan verkeerd is gegaan als we het zo langzamerhand breed aangenomen standpunt beschouwen dat er een individualisering en verhuftering van de maatschappij gaande is. Past dat bij elkaar? Of lijkt dat zo? En hoe kan het dan dat kinderopvang nog niet zo heel lang, en in sommige gebieden nog steeds niet,

geaccepteerd wordt? En dat de moeder sinds kort (maar zeker niet door iedereen) niet meer altijd als de enige en exclusieve verzorger van het kind wordt gezien?

Deze of andere vragen houden Blaffer Hrdy vast en zeker ook bezig, anders zou zij het boek niet beëindigen met de zin: Ik twijfel er niet aan dat onze afstammelingen (op deze planeet of een andere) over duizenden jaren rechttop lopende, symbolen makende mensapen zullen zijn. Ze zullen waarschijnlijk over technische vermogens beschikken op terreinen waar wij nu zelfs nog niet van dromen, net zo competitief en machiavellistisch zijn als de chimpansees op dit moment, en waarschijnlijk nog intelligenter dan mensen nu. Niet zeker is of ze nog steeds menselijk – humaan – zijn in de zin die we nu kenmerkend voor onze soort achten, dat wil zeggen empathisch en nieuwsgierig naar de emoties van anderen die vorm kregen dankzij de oude nalatenschap van gezamenlijke zorg.

En, vraagt u zich wellicht af, is dit nu een aanrader? Dat hangt in dit geval

Leven en leren met kinderen

'De ruimte als pedagoog'. Dit begrip is bekend geworden door de Reggio Emilia-pedagogiek. Kinderen zijn leergierig en spontaan. Door een goed doordachte inrichting en bewust gekozen spel materiaal kan de groepsruimte kinderen inspireren en uitdagen tot leerervaringen en creatief spel.

In *Leven en leren met kinderen* staan handreikingen voor het inrichten van een kindercentrum. Pictogrammen en foto's in de ruimte kunnen een instrument zijn om de nieuwsgierigheid van de kinderen te prikkelen en ze op

een andere manier samen te laten spelen. Daarnaast is er aandacht voor het gebruik van natuurlijke spelmaterialen en de zogenoemde open-eindmaterialen. Het boek is afkomstig uit de Verenigde Staten en werd vertaald door Annet Weterings, pedagoog en schrijfster. De tekst is aangevuld met adviezen van de Triodus-pedagogen Annemiek Waage en Marieke Grijpink.

Leven en leren met kinderen: de groepsruimte als pedagoog | D. Curtis en M. Carter | 2010 | Elsevier Gezondheidszorg | ISBN 9789035232303 | Prijs: € 39,95.

De route naar een Integraal Kindcentrum

Het boek *De route naar een Integraal Kindcentrum* gaat over het implementeren van een integraal kindcentrum. Het is bedoeld voor de situatie dat er al initiatiefnemers zijn met een uitgewerkte visie op de vormgeving van het kindcentrum. Hierbij gaat het onder meer over vragen naar strategie, dienstenaanbod, beoogde locatie, pedagogisch-didactische visie, inrichting van de huisvesting, openingstijden, dagindeling en de relatie met de buurt.

Het boek kent vijf stappen: Verkennen, Steun zoeken, Plannengroep samenstellen, Samenwerkingscontract sluiten en Implementatieplan maken. Het boek werkt elk van de stappen nader uit middels Informatiekaarten, die per stap de te stellen vragen in beeld brengen. Soms zijn hier suggesties voor antwoorden bij vermeld. Daarnaast bevat het boek Informatiekaarten over specifieke onderdelen, zoals huisvestingsopties en financieringsstromen.

De route naar een Integraal Kindcentrum is het resultaat van denkwerk van experts op het terrein van kinderopvang en onderwijs. Zij zijn in 2009 en 2010 twaalf keer bijeen geweest om de route naar implementatie uit te denken. Naast het boek is een Informatiefilm gemaakt. Het filmpje is een geanimeerde weergave van de hoofdlijnen van het concept.

Kaartenboek: De route naar een Integraal Kindcentrum | De Argumentenfabriek | 2010 | Prijs: € 32,50 | Te bestellen op [W: argumentenfabriek.nl](http://W:argumentenfabriek.nl) waar ook het filmpje te bekijken is.

Onderzoek naar de bestuurlijk-juridische vormgeving van samenwerking

In opdracht van het ministerie van OCW heeft Berenschot het rapport *Primair onderwijs, peuterspeelzaal en kinderopvang, een onderzoek naar bestuurlijk-juridische vormgeving van samenwerking* uitgebracht.

Het rapport beschrijft het proces en de mogelijkheden voor het vormgeven van de samenwerking tussen deze drie partijen in verschillende fasen. Van de fase waarin de partijen de intentie uitspreken om te gaan samenwerken tot de fase waarin de samenwerking is geïmplementeerd en vastgelegd.

Daarbij komt een aantal aspecten aan bod: doel, inhoud, haalbaarheid, aanpak, financiën en bestuurlijk-juridische vormgeving op verschillende verdiepniveaus. De vormgeving van de sa-

menwerking is afhankelijk van de mate van samenwerking die partijen met elkaar willen. Hierbij kan sprake zijn van lichte, intensieve of integrale samenwerking. Elk van deze soorten samenwerking is uitgewerkt in één of meer bestuurlijk-juridische modellen. Per model zijn de doelen, taken, (be)sturing, de wijze van oprichting, personeel, fiscale aspecten en risico's behandeld.

Primair onderwijs - kinderopvang - peuterspeelzaal: een onderzoek naar de bestuurlijk-juridische vormgeving van samenwerking | L. Huntjens; V. Overmeer; P. Dekkers; ... [et al.]. | 2010 | Berenschot | Het rapport is te downloaden op [W: berenschot.nl](http://W:berenschot.nl).

van u af. Het is een uitgebreid wetenschappelijk onderbouwde beschrijving van veel verschillend antropologisch, biologisch, neurologisch en psychologisch onderzoek rondom de zorg voor het nageslacht. Het boek is, tegen mijn verwachting in, bijzonder toegankelijk geschreven, maar het blijven 350 bladzijden tekst plus 100 pagina's noten en literatuur. Het boek beschrijft een mogelijke ontwikkeling van de mens, en kan in die zin een waardevolle bijdrage zijn aan ons huidige mensbeeld. Maar is geen praktisch boek dat handvatten biedt voor onze dagelijkse praktijk in de kinderopvang en daar is het zeker ook niet voor bedoeld. Daarnaast is het voor mij de vraag of ik als leek op dit terrein het boek op zijn wetenschappelijke waarde kan schatten.

Marianne van Duuren
Maatschap van Duuren, van Zuylen & partners. W: dzmaatschap.nl

Een kind heeft vele moeders; Hoe de evolutie ons sociaal heeft gemaakt | Sarah Blaffer Hrdy | 2009 | Nieuw Amsterdam Uitgevers | ISBN 978 90 468 0656 2 | Prijs: € 29,95.